

УДК 173.1:272-662

Євгеній Білоножко,
*кандидат філософських наук,
старший викладач кафедри філософії
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ПРОБЛЕМА ОБ'ЄКТИВІЗМУ ШЛЮБНО-РОДИННИХ ВЗАЄМИН, ЯК СФЕРИ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (РОЗГЛЯД НА ПРИКЛАДІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОКТРИНИ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ)

Сучасна філософія, а передусім соціальна філософія у широкому значенні, переживає кризу постмодерного розуміння об'єктивності. Одним із проявів даної проблематики виступає помилкове тиражування у масовій свідомості викривлених уявлень про те чи те соціальне явище. Яскравим прикладом цього є критика так званої суспільної думки чи апеляції до соціологічних опитувань і представлення їх як існуючого та дієвого соціального конструкту (Ю. Габермас, П. Бурдьє й ін.).

Одним із явищ, що останні десятиліття постійно зазнає змін і маніпуляцій, є сфера «шлюбно-родинних взаємин». З огляду на це, хотілось би спробувати описати дану сферу в рамках однієї із традицій, яка пропонує об'єктивний підхід і протиставляється пануючій багатозначності та розтиражованій засобами масової інформації суб'єктивності шлюбу та сім'ї.

Як слушно зауважує німецький теолог Ф. Кауфман (Kaufmann), зв'язок між Католицькою Церквою і родиною був найсильнішим у кінці XIX та на початку XX ст. Сьогодні католіцька доктрина надає родині значне місце, як соціальному інституту, однак у минулі століття таке значення цього інституту не було настільки очевидним, а самотнє життя монаха вважалося достойнішим. Причинами того, що Католицька Церква почала трактувати родину як свого союзника, були зміни в суспільстві епохи модерну. Дані процеси посприяли тому,

що певні сфери соціуму стали більш автономними одна від одної. Держава, економіка, Церква і родина стали окремими сферами життя і втратили взаємозалежність один від одного. Вирішальний вплив у сфері публічного життя почала відігравати держава і економіка, які відірвалися від впливу Церкви. Тим самим ці інституції почали виробляти власну ієрархію цінностей і власну комунікативну систему, і в цій системі не було вже місця для Бога. У зв'язку з чим релігійна практика і переказ віри почав відбуватися поза інституцією Церкви, і фактично був зведений до сфери приватного. Християнська віра вже перестала бути домінуючою та обов'язковим звичаєм, роль основних трансляторів віри відтепер почали відігравати суспільні мікроструктури, передусім родина. *Церква не маючи можливості впливати на сферу публічну, почала концентруватися на сфері приватного.* І саме тому, на думку Кауфмана, проблематика подружжя та родини почала відігравати у церковному вченні таку важливу роль¹. Дане тлумачення видається надзвичайно слушним, оскільки пригадуючи історію католицької церкви від енцикліки «*Rerum Novarum*», католицька соціальна доктрина постійно рухалась у бік людини, у бік найбільш знедолених і покинутих. Католицька церква визволилась від державницьких амбіцій і врешті почала займатися тільки тим, що належить Христу.

З огляду на дану зміну пріоритетів, варто розглянути основні документи католицької церкви, що пов'язані із проблематикою родини та навколо сімейного життя, виокремивши з них основні постулати католицького бачення родини у сучасному світі. Після аналізу даних постулатів варто відзначити, як теологи інтерпретують дані вказівки.

Потрібно сказати, що в нашому аналізі ми зосередимось лише на найвагоміших документах сучасної соціальної доктрини, де розглянуті питання сімейного.

Першим документом католицької Церкви, що був безпосередньо звернутий до родин, було апостольське звернення «*Familiaris Consortio*» опубліковане в 1981 році після завершення Синоду єпископів, що розглядав положення сучасної родини. У подальших десятиріччях усі наступні документи, що стосувалися родини незалежно від їхнього рангу, завжди посилалися на даний документ. З огляду принаймні на це варто звернути детальну увагу на нього. З іншого боку, даний документ є певним підсумком попередніх документів, що стосувалися родини і сфери приватного (сімейного) життя.

Якщо спробувати передати суть апостольського звернення, то можна звести його до синтези, яка подається, як у самому зверненні, так і вживається в інших документах като-

¹ Kaufmann F. X. Familie als Herausforderung und Aufgabe von Kirche [w:] Auf neue Art Kirche sein. Wirklichkeiten — Herausforderungen — Wandlungen Festschrift für Bischof Dr. Josef Homeyer, W. Scheer, G. Steins (Hg.) München 1999, — s. 138.

лицької Церкви, зокрема в Догматичній конституції II Ватиканського Собору «*Lumen gentium*» — загалом стверджується, що християнська родина є церквою у мініатюрі — *Ecclesia domestica*¹. Таке коротке визначення є одночасно найбільш змістовним, адже дає зрозуміти, що християнська сім'я має такі ж проблеми, що і вся церква, і, відповідно, аналогічно їх вирішує. Які ж головні загрози та проблеми постають перед сучасною сім'єю?

Головною загрозою для сучасної родини вбачається неадекватне розуміння справжньої (дійсної) її сутності. Церква наголошує на тому, що тільки і виключно вільний союз чоловіка та жінки, направлений на народження дітей, може називатися подружжям. Проте народження дітей, яке є вінцем будь-якої родини, не можна обмежити кількісним показником, оскільки іншим елементом родинного життя є творіння *спільноти життя та любові*. Проте сучасна культура пропагує альтернативні форми родинного життя та експлуатує людську сексуальність. Серед головних загроз сучасної католицької родини перелічуються наступні:

- a) шлюб як експеримент;
- b) вільні зв'язки;
- c) громадянський шлюб без вінчання;
- d) розлучені, які живуть самотньо;
- e) розлучені, які поновлюють шлюб;
- f) люди, що живуть самотньо.

Варто додати, що джерелом даних перетворень, на думку теологів, є культурні зміни останніх десятиріч. Церква має бути готовою дати відповідь на ці трансформації гідно, не стільки у спосіб негативний, скільки у спосіб позитивний, тобто показати дійсну суть родини та подружжя. Але правдивого показу потребує також людська сексуальність і людське життя, оскільки ці два елементи проявляються безпосередньо у родині.

Церква закликає кожен із вище перерахованих випадків розглядати індивідуально та враховувати ситуацію кожної конкретної особи у тому чи іншому випадку. Шлюб не може бути експериментом над особою на певний час, одночасно засуджуються вільні зв'язки, як явище, яке має на меті секуляризувати та нівелювати таємницю шлюбу. Проте потрібно сказати, що одночасно церква вимагає тактовного відношення до осіб, що перебувають у таких зв'язках і в ніякому разі не відкидати їх і не осуджувати. Натомість громадянський шлюб без вінчання трактується у апостольському посланні лагідніше, ніж попередні форми співжиття, проте і він також вважається незавершеним; такі пари хоча і свідомі обов'язків, що їх очі-

¹ «*Familiaris consortio*» po synodny list 1982 r. — Режим доступу: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio_pl.html — Заголовок з екрану.

кують у спільному житті, все таки намагаються відстрочити остаточні рішення.

Розлучення засуджується, як явище, і є найбільшою проблемою у сучасних родинах, тому католицька церква хоча і засуджує таку форму вирішення проблем родинного життя, допускає самотнє проживання розлучених, але одночасно стверджує, що потрібно ставитись із розумінням до осіб, що після розлучення укладають наступний шлюб. Потрібно підкреслити, що католицька церква засуджує розлучення як соціальне явище, а не людей, які це вчинили.

Натомість самотність не є виключно найкращим чи найкоротшим шляхом до раю, а вказується на те, що для кожної самотньої людини Церква має бути родиною, тому всі хто належить до релігійної спільноти проживають родинне життя (целібат, самотність, всі вони є частиною великої родини — Церкви).

Варто підкреслити, що Церква звертає увагу на те, що дуже часто джерелом вищеописаних явищ є складна економічна ситуація. Тому держава має обов'язок підтримувати традиційну родину, оскільки дані феномени є деструктивними за своєю натурою у порівнянні із традиційним зразком родини.

Рекомендації та трактування не сакраментальних зв'язків кардинально змінилися: від різкого осудження, включно із екскомунікою давніх часів, до II Ватиканського собору, коли Католицька церква перейшла до політики примирення та не відкидання найбільших грішників. Якщо ще до II Ватиканського собору діти невінчаних батьків або діти з не «правого ложа» могли бути навіть не хрещеними, то зараз Церква пропонує опікуватись парами, що живуть у не сакраментальному зв'язку або у повторному шлюбі. Проте така зміна ставлення до не сакраментальних зв'язків з боку католицької церкви не означає їх прийняття, таке ставлення є свідченням того, що Церква відкрита для всіх людей і є інститутом, що об'єднує передусім грішників.

Іншим елементом хибного розуміння у сучасній культурі є інструментальне трактування родини, тобто інституту, що може народжувати або не народжувати дітей. В апостольському зверненні стверджується, що *сім'я є віддзеркаленням усієї гами міжлюдських відносин, але одночасно є фундаментом всього суспільства, тому від її здоров'я залежить кондиція всього суспільства*. Такі негативні явища, як чоловічий шовінізм або крайні форми фемінізму мають своє джерело в родині, де не було взаємного пошанування між дружиною та чоловіком. Оскільки, сім'я є спільнотою особистостей, тобто має бути ушанована воля, як чоловіка і жінки, так і дітей, ніхто із членів сім'ї не може бути трактований, як предмет. Церква відверто стверджує: дискримінація за статевою ознакою та предметне трактування дітей — це явище минулого. Подружжя має співпрацювати між собою і переказу-

вати цінності, тому виховання дітей має відбуватися так, щоб діти могли протистояти всеохоплюючому егоїзму та індивідуалізму, а цінність людини визначалась не тим, що вона має, а тим ким вона є¹. Адже всезагальний індивідуалізм і гедонізм є загрозою не тільки для особи, але і для цілих інституцій, таких, як родина у першу чергу.

У посланні прямо вказується не те, що родина має першочергове право на виховання дітей, зокрема право батьків виховувати дітей відповідно до своїх релігійних переконань. Батьківський обов'язок виховати дітей у своїй вірі лежить не тільки на родині, але й на державі, сім'ї мають впливати на публічне виховання так, щоб воно враховувало побажання батьків². Оскільки, коли у виховання дітей втручається держава, це перший крок до тоталітаризму.

Для Церкви родина є тим, що гарантує протяжність не тільки у матеріальному сенсі, тобто через народження дітей, родина є тим, що гарантує передусім передачу цінностей і їх маніфестацію. Проте документ «Familiaris Consortio» також прямо вказує, що саме засоби масової інформації стоять за тим, що погляд на родину та шлюб, а також на цінності, які вони несуть, підлягають трансформації, і навіть нівелюванню, могутня і розгалужена мережа засобів масової інформації непомітно відбирає свободу, а також здатність до об'єктивної оцінки фундаментальних цінностей³.

Церква закликає ЗМІ до відповідальності, оскільки у високорозвинутих країнах ступінь їх впливу є дуже високим, а родини дуже часто покладаються на думки, які були висловленими в телебаченні або газетах. Сучасні ЗМІ не тільки інформують, вони дуже часто виховують, і саме тому на них кладеться така відповідальність. ЗМІ мають забезпечити молодь, родину від агресії, порнографії та пропагування псевдоцінностей в особистому житті. Тому церква з одного боку апелює до самих ЗМІ про відповідальність за інформацію, яку вони переказують, але з іншого боку нагадує батькам, що потрібно приділяти більше уваги дітям, їх психічному та фізичному здоров'ю. По суті, ЗМІ повинні уникати всього того, що може зашкодити існуванню сім'ї, її міцності, рівновазі і щастю. Будь-яка образа основоположних цінностей сім'ї: чи йде мова про еротику або насильство, про виправдання розлучень або антигромадську поведінку молоді — все це є образою дійсного блага людини⁴.

¹ «Familiaris consortio» po synodny list 1982 r. — Режим доступу: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio_pl.html — Заголовок з екрану.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

Підсумовуючи апостольське послання, потрібно ствердити, що даний документ є одночасно продовженням попередніх документів поставлених там тез, передусім енцикліки з 1968 року «*Humane vitae*» і «Карти прав родини».

Вище подані документи були опрацьовані у першій половині 80-х років XX ст., з того часу соціальний і правовий стан родинно-шлюбних відносин зазнав ще більших змін. Однак ми можемо виокремити та окреслити головні ідеї католицької науки про родину, як такі:

- Родина є фундаментальною одиницею суспільства.
- Родиною може називатися тільки і виключно зв'язок чоловіка та жінки, який укладається без примусу жодної сторони і має право та обов'язки, як відносно себе так і щодо суспільства.
- Безумовна цінність людського життя.
- Сучасні ЗМІ є безпосереднім джерелом зміни дійсного (справжнього) образу родини.

Теза про те, що потрібно підтримувати та називати родиною тільки союз чоловіка й жінки, видавалося довгі століття очевидним, проте, починаючи від 60-х років XX ст. стали популярними так звані вільні зв'язки, а згодом було легалізовано одностатеві союзи (1987 р. Данія). Суспільство почали переконувати у тому, що немає різниці: чи хтось одружується чи ні, немає різниці, чи діти народжуються у родині, чи поза нею. Головним стало гасло про те, що справи родини та сексу є приватними і інтимними, і ми нічого не зможемо ні вимагати, ні давати родині, вони самі мають знайти вирішення. Для багатьох держав стало важливішим пропагування толерантності, ніж обов'язок піклування про сім'ї, які були і залишаються єдиним економічним ресурсом будь-якого суспільства, оскільки народжують дітей. Церква підкреслює, що здорова сім'я, яка народжує та виховує дітей, є запорукою здорової та сильної держави. Неважко тут провести аналогію із феміністками або гендерною теорією, адже адепти саме цих теорій говорять нам про те, що статевість не є інтегральним елементом людської особи.

Проте окрім дискусії із лібералами, католицька церква приймає як аксіому цінність людської особи та боротьбу із дискримінацією, яка має місце у родині. Оскільки, як і жінка, так і діти вже не є власністю чоловіка.

Також Церква, відмовившись від середньовічної тези про необхідність бідних і багатих у суспільстві, визнала, що економічно-соціальна нерівність у світі панує через нераціональне використання природних багатств і людську хтивість і вижиск. Дана теза також стосується сучасного неомальтузіанства, тому не потрібно обмежувати народжуваність, а варто раціонально господарювати. Окрім таких глобальних проблем, Церква наголошує на тому, що весь соціально-економічний сектор має бути про-родинним, оскільки сучасне життя просто прони-

зане економікою і від вдалої про-родинної політики залежить міцність і тривалість сімей.

Насамкінець, варто пригадати, що Католицька Церква не обділила увагою ЗМІ і в своїх документах (апостольському посланні *Familiaris Consortio*, а також у щорічних посланнях у Світовий день засобів масової інформації) зазначається те, що ЗМІ дуже часто пропагують насильство та порнографію, виправдовують розлучення чи антисуспільну поведінку молоді. З одного боку, дана теза є слушною, оскільки показує нам, наскільки ми стали залежними від ЗМІ та наскільки вони можуть впливати на формування нашої думки (дуже часто ЗМІ не розуміють усієї відповідальності, яка на них лежить). Проте, з іншого боку, атаку на ЗМІ певні кола в католицькій церкві використовують як аргумент на користь існування певної змови проти ідеалів, які проголошує Церква та консервативні діячі.

Ми знаємо, що відбулося у сфері сім'ї у наступні десятиліття та як відповіла на нові виклики католицька церква, що запропонувала у нових документах на нові родинні проблеми Західного світу.

Хронологічно розпочнемо обговорення з листа до Родини «*Gratissimam Sanam*» з нагоди Року родин у 1994 році. Даний лист був написаний з приводу початку міжнародного року Родини, святкування якого було запропоновано ООН і підтримано Католицькою Церквою. Лист до родин, написаний у більш вільній формі, ніж документи Собору чи Синоду, — це філософсько-теологічна рефлексія над сучасною родиною. А книги Івана Павла Великого дають нам можливість ознайомитись не тільки із поглядами видатного папи, а передусім видатного теолога і мислителя. Іншим документом, який розглянемо, буде своєрідне узагальнення та системне опрацювання всього соціального доробку Католицької церкви, виданого у 2004 році Компендіумом Соціальної доктрини (науки) Католицької Церкви (даний документ узагальнив усі попередні енцикліки, по-соборові та по-синодальні документи, а також думки вчених і теологів). Якщо перший документ є філософсько-теологічною роботою, то другий є ґрунтовним узагальненням та офіційною позицією Католицької Церкви щодо родинно-шлюбних взаємин і її сучасної ситуації.

Обидва документи розуміють родину, як первинну і натуральну, суспільну одиницю, яка має природні права¹. Така родина є плодом спільного життя та подружнього кохання. Таке розуміння родини Церквою ставить її в центр суспільного життя — сім'я є співдружністю осіб, найменшим суспільним осередком, тому є елементарною структурою функціонування кожного суспільства. Це визначення подається у Листі до ро-

¹ Компендіум Соціальної доктрини (науки) Католицької Церкви — Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_uk.pdf — Заголовок з екрану.

дин, тому зрозумілою є потреба піклування про родину, оскільки гарантує здорові стосунки не тільки на рівні міжособистісних взаємин, але й на рівні суспільства, як такого.

Дана інтерпретація важливості родини для суспільства не є новою і була вже викладена у по-синодальному посланні «Familiaris consortio». Що ж нового ми можемо знайти у вищезгаданих документах, які аспекти родинно-шлюбних взаємин вони уточнюють і відкривають нам?

Насамперед, дані документи чітко та однозначно стверджують: сучасна нам родина переживає кризу і зміни, що у ній відбулися мають характер загрозливих і невідворотних.

Ніхто не може заперечити, що наша епоха є часом великої кризи, але на першому місці є «криза правди». Тобто криза понять. Чи можуть такі терміни, як: «любов», «воля», «безкорисливий дар», а передусім «особа» і «права особи», мати осмислено наповнений зміст в епоху релятивізму?

Опис змін (трансформації) спирається, передусім, на емпіричні факти, характеризує родину, як безособову інституцію, котру можемо виміряти кількістю народжуваних дітей. Проте ми не можемо вимірювати родинне життя якісно тільки на підставі кількості народжених і вихованих дітей у повних сім'ях, бо тим самим призведемо до інструментального трактування сім'ї, як це мало місце в тоталітарних суспільствах. Католицька теологія і філософія пропонує нам подивитись на кризу родини з огляду на змін (трансформації) у сучасній ментальності і людській діяльності. Джерелом даних змін є розповсюдження різних філософських концепцій (головним чином ліберальних, тобто вільного трактування людської сексуальності, всеохоплюючої толерантності, радикального фемінізму, альтерглобалізму, лівого та правого популізму) і кардинально-цивілізаційне переосмислення технічної, економічної та політичної складової соціального життя.

Загрози *споживацтва і гедонізму* полягають у помилковому розумінні родини, особи й технічного розвитку, який відбувся у XX ст. Даний розвиток передусім є позитивістичним, а плодом пізнавального позитивізму є агностицизм (теоритичний вимір), який у сфері моральності та людських дій призводить до утилітаризму (практичний вимір)¹. Утилітаризм — це «культура успіху та корисності», там немає місця для «особи» чи «духовності». Це культура, яка нівелює людину до предмету, який вживається, як будь-яка інша річ. Людина стає предметом також у сфері сексуальності. Це виразно показано в роботі Кароля Войтили «Любов та відповідальність», де вказується, що утилітаризм ігнорує в іншій людині особу, зрештою в собі теж, і бачить у будь-яких діях

¹ Компендіум Соціальної доктрини (науки) Католицької Церкви — Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/justpeace/documents/rc_pc_justpeace_doc_20060526_compendio-dott-soc_uk.pdf — Заголовок з екрану.

тільки прагнення здобути якомога більше приємності, будь-яким коштом. Тому кохання, яке є істотним елементом подружжя, виключає предметне трактування і настанову тільки на приємність. Оскільки кохання і пристрасть не тотожні, так само як процес переживання кохання не є його сутністю, бо народжується на основі сексуального прагнення, яке хоча і є природним, проте не може бути тривалим ґрунтом для побудови подружнього життя. Тому Войтила стверджує необхідність вивільнення сексуальної любові «від споживацького ставлення», яке є найбільшою загрозою у подружньому житті. Спосіб, у який маємо цінити іншу особу, має бути персоналістичним¹. Любов і цивілізація любові пов'язана з персоналізмом. Чому власне з персоналізмом? Чому індивідуалізм загрожує цивілізації любові? Відповідь знаходиться у собоворому вираженні: «безкорисливий дар». Індивідуалізм означає споживання волі, в якому суб'єкт робить те, що хоче. Не сприймає, щоб хтось інший «хотів», вимагав від нього в ім'я об'єктивної правди. Не хоче іншому «давати», бути «безкорисливим даром» правди. Індивідуалізм залишається егоцентричним і егоїстичним. Антитеза між ним і персоналізмом постає не стільки на ґрунті теорії, скільки на ґрунті «єтосу» — персоналізму та альтруїзму. У його межах особа не тільки здатна ставати даром для інших, але більш того знаходить у цьому радість ... програма утилітаризму, пов'язана з індивідуалізмом, за програмовою сваволею. Свобода без відповідальності є антитезою любові, також як виразу людської цивілізації, її інтегрального вигляду².

Отож, ми бачимо, що у міжлюдських стосунках утилітарність, передусім у стосунках чоловіка та жінки, призводить до дискримінації за статевою ознакою, предметного трактування дітей, нестабільності подружнього життя на довшому проміжку часу. Також любов, будучи одним із фундаментів подружнього життя, розглядається передусім як пристрасна емоція індивідуалістичного характеру, і як кожна інша емоція не може бути тривалою і стабільною, а індивідуалізм сприяє тому, що посилюється ігнорування суспільних потреб, якщо вони не пов'язані із особистою приємністю, якнайменшим коштом. Добром стає тільки те, що справляє приємність. Тому, народження дитини може бути загрозою.

Американський консерватор і дослідник родини А. Карлсон робить категоричні та однозначні висновки: «першоелементом суспільства не може бути індивід: це шлях у нікуди проте це

¹ Wojtyła K. Miłość i odpowiedzialność. Towarzystwo naukowe Katolickiego uniwersytetu Lubelskiego Lublin 2001 — S. 44.

² Литвинова А.Л. Из истории философских представлений о браке и семье (Проблема брака и семьи в философии Канта, Фихте, Гегеля) // Семья как объект философского и социологического исследования. — Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1974. — С. 12—40.

не тільки проста філософська помилка — це найбільша загроза, оскільки дані погляди стали науковими і здомінували усі соціальні науки»¹, ось тому американський професор закликає повернутися до чесної соціології.

Окрім ідеологічних загроз, консервативні дослідники вбачають у діяльності конкретних організацій загрозу для родини та шлюбу як інституції. Критерієм оцінки того, чи організація, є приязною для родини є її стосунок до прокреації. Тому впровадження в сучасну політичну мову таких понять, як «репродукційне здоров'я» і «сексуальне здоров'я», що означає акцептацію абортів, як елементу основного медичного піклування, сприяло тому, що Ватикан жорстко засудив діяльність ООН, ВООЗ та інших міжнародних організацій у сфері демографічної політики.

У контексті даних фактів, слова із Листа до родин про те, що «деструктивна *«анти-цивілізація»* вже існує»², видаються очевидними. Енцикліки *Evangelium vitae* (1995 р.) відверто стверджує: « ми стоїмо перед реальністю... коли значна частина суспільної думки уславлює злочини проти життя, в ім'я права до *індивідуалістичної свободи*, і виходячи із таких засновків вимагає, не тільки безкарності таких дій, а навіть допомоги від держави... це переростає у багатьох випадках у автентичну *«культуру смерті»*... *«змова проти життя»*»³.

Хто стоїть за цивілізацією смерті, як дані ідеї розповсюджуються?

Крім міжнародних організацій, найбільшим популяризатором ліберального (вільного) погляду на родинне життя, на думку консерваторів, є засоби масової інформації (ЗМІ).

«Сучасні засоби масової інформації піддані спокусі маніпуляції переказу, тим самим подають брехливу правду про людину»⁴.

Що саме переказують ЗМІ, який вигляд має родина у сучасних медіях, які причини та наслідки маніпуляцій поняттями «родина» і «шлюб» у ЗМІ?

ЗМІ мають за завдання не тільки інформувати, а передусім формувати думку і ставлення людей до того або іншого явища. У щорічному, зверненні до ЗМІ від 1976 р. повторюється заклик до сумлінного та відповідального ставлення працівників і влас-

¹ Карлсон А. Общество — Семья — Личность: Социальный кризис Америки. Альтернативный социологический подход / А. Карлсон [перевод с англ. под ред. проф. А.И. Антонова] М.: 2003. — С.209 Режим доступу: <http://lib.socio.msu.ru/library?e=d-000-00---001ucheb--00-0-0-0prompt-10---4-----0-11--1-gu-50---20-help---00031-001-1-0windowsZz-1251-00&a=d&cl=CL1&d=HASH97629fdbae5367a563df2> — Заголовок з екрану.

² List do Rodzin «Gratissimam Sane» — Режим доступу: <http://www.worldcongress.pl/docs.php?view=4> — Заголовок з екрану.

³ Evangelium vitae — Режим доступу: http://www.vatican.va/edocs/POL0014/_INDEX.HTM — Заголовок з екрану.

⁴ Див.: List do Rodzin «Gratissimam Sane»

ників до тієї інформації, що вони переказують. Так описується ЗМІ Іваном Павлом Великим: «Вони мають таку велику силу, що протягом кількох днів можуть викликати позитивну або негативну реакцію на будь-яку подію, і ця реакція відповідає тим їх власним цілям»¹.

Головні загрози, що виходять із ЗМІ для родини, це поширення та утвердження хибного розуміння понять «родини», «шлюбу», «подружжя». У листі до родин вказується: людина не є тим, що вона бачить про себе у рекламі і пропаганді... Вона є чимось більшим, передусім психофізичною єдністю, єдністю душі та тіла — особою². Уже згадуваний американський соціолог родини А. Карлсон вказує безпосередньо на певний ряд неправди у ЗМІ:

- пропагування андрогеності та метро сексуальності;
- пропагування контрацептивів;
- толерантне ставлення до не інституалізованих або постродинних форм родинного життя;
- порнографія, гедонізм.

Зацікавленість явищем андрогеності і метросексуалізму (заперечення значення біологічної статевості і поєднання в одній людині кращих якостей фемінності та маскуліності) розпочалось у 70-х роках ХХ ст. і основним популяризатором цієї феміністично-гендерної ідеї були медіа. Журнали та газети (Newsweek, The New York Times, U.S. News & World Report, Cosmopolitan, Vogue, People та ін.) захоплювались публікаціями на тему плинності людської статевості. Ідеалами чоловічої андрогеності у минулому були Боб Джордж, Майкл Джексон або Девід Боуї, зараз втіленням цього вважається англійський футболіст Девід Бекхем. Такий підхід зумовив те, що в масовій свідомості з'явився новий тип чоловіка, який вже не є передусім батьком і годувальником. Карлсон зазначає, що незважаючи на те, що сучасна наука довела відмінність між статтями, яка існує на рівні біології: побудови головного мозку, психо-фізичного розвитку ще від перших днів народження, медійний дискурс залишається на позиціях андрогеності³.

Ідеї контрацепції, включаючи аборт і толерантне ставлення до не інституалізованих (вільні союзи) або постродинних форм родинного життя (гомосексуальні союзи), присутня у ЗМІ пе-

¹ *Jana Pawła II. Ośrodek na XXXVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2003 r.* — Режим доступу: <http://jpji.niedziela.pl/dp.php?doc=dporedz03.xml> — Заголовок з екрану.

² Див.: List do Rodzin «Gratissimam Sane».

³ Див.: *Карлсон А. Общество — Семья — Личность Социальный кризис Америки. Альтернативный социологический подход / А. Карлсон [первод с англ. под ред. проф. А.И. Антонова]. — М., 2003. — С. 209* Режим доступу: <http://lib.socio.msu.ru/library?e=d-000-00---001ucheb--00-0-0-0prompt-10---4-----0-11-1-ru-50---20-help---00031-001-1-0windowsZz-1251-00&a=d&cl=CL1&d=HASH97629fdbae5367a563df2> — Заголовок з екрану

редусім через те, що хибно пов'язана з толерантністю і пропагуванням ідей фальшивої свободи¹.

Гедоністичне трактування людини — це головна загроза, яку несе із собою реклама, адже щоб продати товар людина трактується передусім як споживач, якого потрібно переконати в необхідності купівлі, тому будь-які моральні настанови будуть тільки заважати. «Агресивна реклама дуже часто, має на меті пробудити у людині найнижчі інстинкти»².

Окрім ідеологічних загроз, кардинальні перетворення у сфері техніки й економіки також загрожують сучасній родині. Про причини та наслідки даних змін заявив американський економіст Г. Беккер та Ф. Фукуяма.

В статье рассмотрены основные документов Католической Церкви относительно семьи и брака. Иллюстрация объективного видения данных явлений проводится через противопоставление с либеральным и утилитарным пониманием семейно-брачной проблематики средствами массовой коммуникации (СМИ).

Ключевые слова: объективизм, утилитаризм, частное, натуральное сообщество.

In this paper, the basic documents of the Catholic Church concerning marriage and family. Illustration of the objective vision of these phenomena is carried out by the opposition to the liberal and utilitarian understanding of family and marital problems by means of mass communication (mass media).

Keywords: objectivism, utilitarianism, private, natural community.

*Стаття надійшла до редколегії 16.11.11,
прийнята до друку 09.02.12.*

¹ *Mariański J.* Mass media jako wartości i antywartości, // *Religia a mass media*, red. Ks. W. Zdaniewicz, Warszawa-Żąbki 1997 — S. 117

² *Jan Paweł II.* Telewizja w rodzinie: kryteria właściwego wyboru programów, „L'Osservatore Romano”, 1994, nr. 4, S. 4—9.